

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet

Til
Klima- og miljøverndepartementet
Naturforvaltningsavdelingen
Epost postmottak@kld.dep.no

Vår dato: 15.05.2023

Vår referanse: 2023/979

Deres referanse:

Innspill til stortingsmelding om villrein

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet viser til kunngjøring på departementets nettsider og til gjennomført innspillsmøte om stortingsmelding om villrein 3. mai 2023 på Teams. Nemnda vil med dette komme med skriftlig utdyping og supplering av vårt innspill i møtet 3. mai:

1. Det er viktig med god lokal forankring av villreinforvaltning i bestandsforvaltning, regionale planprosesser og tiltaksplaner for kvalitetsnorm. Villreinen er svært viktig identitetsfaktor for bygdene rundt villreinområdene, og lokalsamfunnene ønsker å ta stort ansvar for å bevare og forvalte villreinen på en bærekraftig måte. Samtidig er de aller fleste lokalsamfunn rundt villreinområdene distrikter med til dels store utfordringer når det gjelder å opprettholde bosetting og skape arbeidsplasser, Det er nødvendig å finne balanserte løsninger som både ivaretar hensyn til villrein og hensyn til lokalsamfunnene.
2. I en situasjon der mange villreinområder er belastet med altfor mye virksomhet og ferdsel, er det nødvendig å prioritere brukergrupper på en gjennomtenkt og helhetlig måte. Det vil mange steder innebære at tilreisende turister uten spesiell tilknytning til Hardangervidda må kanaliseres til områder som ikke er sårbare for villrein eller andre interesser. Vi mener også at «nyere og moderne», friluftslivsformer som kiting, randonee, hundekjøring, terrengsykling, fat-biking, pack-rafting, fjellklatring o.l. må vike for tradisjonell og mer naturvennlig bruk når omfanget av bruk er for høyt i forhold til hva som er akseptabelt for villreinen. I verneforskrift for Hardangervidda nasjonalpark er «naturvennlig friluftsliv» nevnt i formålsparagrafen. Det er et bra begrep som må gjennomgås i lys av utviklingen på friluftsområdet, både mht. nye friluftslivsformer basert på nytt utstyr, samt omfang av friluftsliv. På et tidspunkt er kanskje ikke enkel fotturisme naturvennlig lenger, hvis omfanget blir stort nok.
3. Enkelte mener at villreinforvaltningen er fragmentert og at det er for mange aktører som er for dårlig samordnet. Villreinnemnda oppfatter at arbeidet med regionale planer har gitt gode møteplasser for arealforvaltningen, både på politisk og administrativt nivå, selv om dette helt sikkert kan videreutvikles. Villreinen ser ikke administrative grenser, og vi må ha en sømløs forvaltning på tvers av fylkes- og kommunegrenser.
4. Det har vært arbeidet med regionale paner for villreinområder i 30 år, siden arbeidet med Fylkesdelplan for Hardangervidda Aust startet opp i 1992/93 for å sikre villreinens vinterbeiter i Buskerud og Telemark. Selv om det har gått 27 år siden denne fylkesdelplanen ble vedtatt, er det fortsatt ikke laget et godt nok system på å vurdere virkninger av planer og tiltak i forhold til villreinens interesser. Vi opplever at spesielt det kommunale nivået har svært stor variasjon når

Sekretariatsadresse:

Villreinnemnda for Hardangervidda-området, Møsvannsveien 1149, 3660 Rjukan
kjohe@statsforvalteren.no / tlf. 32 26 66 24 – 90 91 98 60

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet

det gjelder kapasitet og kompetanse for å ivareta villrein i plan- og byggesaker. I de fleste saker blir ikke hensyn til villrein vurdert overhodet, hverken etter retningslinjer i regionale planer eller etter naturmangfoldlovens bestemmelser i §§ 8-12. Problemet er nok mer mangel på ressurser enn lokal vilje til å ivareta villrein. Med kommunen som lokal plan- og bygningsmyndighet og ønske om stor grad av lokal styring i slike saker, er det helt nødvendig at kommunene får styrket sin villreinkompetanse i plan- og byggesaker. Vi vil bare nevne at dette kan løses ved interkommunale løsninger som alternativ til at hver kommune skal ha egne fagfolk på villrein.

5. Det må bevilges midler til kunnskapsbasert besøksforvaltning og sti- og løypeplaner. Det må gjennomføres gode planprosesser, som i neste omgang må følges opp med omfattende informasjonsstrategier og tiltak for å legge til rette for ferdsel for å kanalisere besøkende bort fra sårbare villreinområder. Her er det ikke bare snakk om å kanalisere bort ny ferdsel, men også begrense ferdselen som er dokumentert å være for høy i flere viktige funksjonsområder og der villreinen har sluttet å bruke områdene. Det må tas sikte på å oppnå størst mulig ønsket effekt med spesifikk informasjon til alle viktige brukergrupper. Men det må også på plass ett regelverk som kan tas i bruk på en praktisk god måte dersom informasjon og frivillighet ikke er tilstrekkelig. Et grep i denne sammenhengen vil være å utdype «allemansplikten» som er nedfelt i friluftsloven, naturmangfoldloven og verneforskrifter for en rekke verneområder, og som er en forutsetning for at allemansretten skal forsvares over tid. Den enkelte friluftslivs-utøver må bli klar over sitt ansvar for å ta nødvendige hensyn til bl.a. villrein og annet sårbart naturmangfold. Mye av problemet med ferdsel som fortrenger villrein kan trolig løses med tilrettelegging til alternative besøksmål i randområder, og med gode verktøy som kan bygge ned og reversere eksisterende tilretteleggingstiltak i sårbare områder. I noen tilfeller vil det likevel være behov for å kunne forby ferdsel i avgrensede områder til spesielle tider av året av hensyn til villrein, slik som i utsatte kalvingsområder. Lista kan gjerne ligge høyt for når det er behov for å forby ferdsel. Men når behovet faktisk er til stede må det være operative og funksjonelle juridiske verktøy for å kunne gjennomføre tiltak.
6. Mange anleggsveger for kraftutbygging har vilkår om at de skal være åpne for allmennheten når utbygging er over, noe som fører til at mange tar seg mye lenger inn i villrein fjellet enn det som ellers ville vært tilfellet. For mange anleggsveger bør en speilvendende prinsipp slik at vegene i utgangspunktet stenges for allmennheten hele eller deler av året dersom det kan medføre skade på villrein.
7. Forvaltning av villrein og dens leveområder må være kunnskapsbasert. Vi trenger enda mer kunnskap om villreinens arealbruk over tid og for ulike kategorier av dyr, i denne sammenhengen gir data fra GPS-merka dyr særdeles viktig kunnskap. Vi trenger enda mer kunnskap om villreinens arealbruk på Hardangervidda som et nasjonalt villreinområde, ikke minst for bukk. Men vi trenger også kunnskap om villreinens arealbruk i de ikke-nasjonale villreinområdene. Her vet vi så lite om arealbruk gjennom året at det ikke er mulig å ivareta hensyn til villrein i plan og byggesaker og i saker om regulering av ferdsel, med forventet krav til kunnskapsnivå. I de små og ikke-nasjonale villreinområdene er villreinen generelt mer presset fra utbygging i randområdene, og friluftsliv i form av dagsturer som kan dekke nesten hele villreinområdet. Derfor foreslår vi at GPS merkeprosjektene i de nasjonale områdene videreføres, og at det i tillegg etableres merkeprosjekter i mange av de mindre villreinområdene.
8. Det vil kreves store ressurser for å følge opp og gjennomføre tiltaksplaner for å bedre situasjon for villrein i arbeidet med kvalitetsnormer. Dette vil kreve gode prosesser for gjennomføring med ressurser til prosjektledelse og gjennomføring av prioriterte tiltak som må være godt planlagte og kostnadseffektive. I denne sammenhengen må det vurderes grundig om hvem som

Sekretariatsadresse:

Villreinnemnda for Hardangervidda-området, Møsvannsveien 1149, 3660 Rjukan
kjohe@statsforvalteren.no / tlf. 32 26 66 24 – 90 91 98 60

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet

skal dekke kostnader for å restaurere villreinområder. Hvilket ansvar har den enkelte bruker/aktør? Vi er redd for at om staten skal dekke alle kostnader med å ta hensyn til villrein, vil omfanget av tiltak bli svært begrenset. Det må gås opp nasjonale retningslinjer for hvordan kostnader med villrein-tiltak skal dekkes, før en starter arbeidet med gjennomføring av tiltaksplaner.

9. Det er opprettet flere villreinfond fra konsesjonsvilkår for kraftutbygginger, men det er – så langt vi vet - ikke avklart hvordan villreinfondene skal forvaltes i det enkelte villreinområde. Vi tar det for gitt av lokal villreinforvaltning med villreinnemnd og villreinutvalg blir involvert i forvaltningen av villreinfond for de respektive villreinområder.
10. Villreinen i Langfjella var opprinnelig en felles populasjon som hadde sesongmessige trekk mellom de ulike deler av et stort og sammenhengende villreinområde. I dag er de opprinnelige leveområdene fragmentert arealmessig av spesielt veger og jernbane. Flere erfaringer viser at lengre tunneler (tunnel-tak) er viktige trekkpassasjer mellom villreinområder. Det vises til Finsetunnelen på Bergensbanen, Haukelitunnelen og Røldalstunnelen på E134 som alle har en lengde som gjør at villrein tidvis krysser over tunnelene. Dette sikrer utveksling av dyr mellom villreinområdene og hindrer genetisk utarming på lang sikt. Det er imidlertid ingen tunnel langs Riksveg 7 over Hardangervidda, og trekket mellom selve Hardangervidda og nordre del av villreinområdet har i praksis stoppet helt opp på grunn av omfattende trafikk og tilhørende ferdsel. Som del av nasjonal transportplanlegging bør det arbeides for tunnel langs midtre del av Rv7 på en måte som både fremmer vinterferdsel og som legger til rette for villreintrekk på sikt. I dag er det som eksempel strenge regler som sier at ved bygging av ny tunnel når trafikken er over visse grenser og lengda over gitt metergrenser, så må det bygges to løp av hensyn til sikkerhet og beredskap. På same måten må det være slik at dersom et samferdselsprosjekt medfører fragmentering av villreinområder, så må det legges i tunnel!
11. Villreinen må bli en sektorovergripende interesse som blir ivaretatt av alle sektorer. Retningslinjer i regionale planer skal i prinsippet ivareta alle statlige og fylkeskommunale sektorer, men noen må følge opp at villreinhensyn faktisk blir ivaretatt sammen med annet naturmangfold etter NML-lovens §§ 8-12.
12. Villreinnemnda ser en utvikling med mange byggesaker i LNF-områder i villreinareal, og der det er ønske om driftsbygninger for tradisjonelt landbruk og andre utmarksnæringer. Økonomisk grunnlag forsvares gjennom utleie av rypejakt, villreinjakt og/eller fiske til høye markedspriser. Samtidig er det ingen hindringer for at byggene brukes som fritidshusvære i resten av året, enten for utleie eller for privat bruk, og ofte basert på motorisert ferdsel til både inn- og uttransport av folk og utstyr. Dette er en betenkelig utvikling som må sees på nærmere. Slike byggeløyper gis gjerne i samsvar med kommuneplanens arealdel, uten dispensasjon selv om virksomhet forsvares med utleie.
13. Det er stor enighet om at det er summen av menneskelig ferdsel og påvirkning som utgjør samlet belastning på villrein. Det er et stort fokus på forstyrrelser fra friluftslivsferdsel og motorferdsel til private hytter, og det arbeides for å begrense belastningen. Men villrein utsettes også for press fra motorferdsel og virksomhet som er drevet av offentlig myndighetsutøvelse. Et nærliggende eksempel er planlegging, oppsett og ettersyn av grindanlegg for salteinnretninger for sau (som del av håndtering av skrantesyke på Hardangervidda). Det var planlagt med rundt 1200 helikopterlandinger. Et annet eksempel er nye krav fra kommunale/interkommunale branntilsyn om feiing av husvære på vidda. Best egnet tid er ettervinter/vår. Da må hytteeier være til stede og ha måket fram hytta først, og feier ønsker gjerne å feie flere hytter på en tur.

Sekretariatsadresse:

Villreinnemnda for Hardangervidda-området, Møsvannsveien 1149, 3660 Rjukan
kjohe@statsforvalteren.no / tlf. 32 26 66 24 – 90 91 98 60

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet

Med uforutsigbare forhold – noen ganger passer det ikke pga. vær – vil det kunne medføre en omfattende motorferdsel på toppen av all annen ferdsel som allerede er mer enn villreinen tåler. Det finnes også en rekke andre lover og regelverk som kan avstedkomme tilsvarende tilsyn og transportbehov. Her må en finne hensiktsmessige løsninger som også tar hensyn til villreinen.

Vi håper at våre innspill til stortingsmeldingen kan være et positivt bidrag for å bevare villreinen på en god og framtidsretta måte!

Med vennlig hilsen

Endre Lægreid (s)
Leiar

Kjetil Heitmann
Sekretær

Sekretariatsadresse:

Villreinnemnda for Hardangervidda-området, Møsvannsveien 1149, 3660 Rjukan
kjohe@statsforvalteren.no / tlf. 32 26 66 24 – 90 91 98 60